
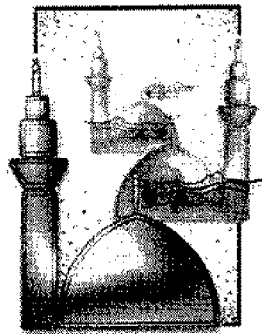
مقام امام زمان عليه السلام در شهر نعمانيه

احمد علي مجيد الحلبي

ترجمه: علي اصغر رضايي

اشاره

هر مسلمان عاشق امام زمان علیه السلام، می‌تواند در گوشه‌
تنهایی قلب خود، با حجت خدا نجوا و زمزمه کند و از
خدا ظهورش را طلب کند، گرچه امام زمان علیه السلام به همه
جا احاطه دارد، بعضی از مکان‌ها و مقام‌ها مانند مسجد
جمکران، مسجد سهله و... از اهمیت ویژه‌ای
برخوردارند که باید آنها را پاس داشت و امام زمان علیه السلام
را در آن مکان‌ها خواند و خواسته‌های خود را طلب کرد. آن
مقام‌ها، مقام امام زمان علیه السلام در شهر کوچک «نعمانیه» عراق است
که در این نوشتار، درباره اهمیت آن سخن خواهیم گفت. به
همین مناسبت، به ترجمه تاریخ مقام الامام المهدي، نوشته احمد
علی مجید حلی پرداختیم که آن را تقدیم می‌کنیم.

نعمانیه: (به ضم نون)، شهر کوچکی است بین شهر واسط و بغداد، بر ساحل
دجله که از توابع «ذاب الاعلی» به شمار می‌آید. و نعمانیه (به فتح نون)، شهر
کوچکی است بین شهر حمی و حلب. در کتاب تلخیص الآثار، این شهر به ابوالعلاء
احمد بن عبدالله الضریر (ابوالعلاء المعری) نسبت داده شده است. همچنین بر
وادی‌ای در راه طائف نیز اطلاق می‌شود.

النعمان (به ضم نون)، نام گروهی از بزرگان است که یکی از آنها نعمان بن
منذر می‌باشد. او از پادشاهان بوده و گل معرف به شقایق را به او نسبت داده‌اند.^۱

موقعیت مقام

در شهر نعمانیه - که از توابع شهر واسط است - مقام شریفی قرار دارد که به آن، مقام امام مهدی علیه السلام می گویند.

مقام، در منطقه‌ای قرار دارد که به آن، «ام عکیط» می گویند و آن، در مسیر جاده اصلی بین شهر نعمانیه و شهر واسط (کوت) قرار دارد. فاصله آن تا نعمانیه ۱۵ کیلومتر و تا شهر کوت، حدود ۲۲ کیلومتر است. مقام، سمت راست کسی واقع شده که در جاده اصلی، از نعمانیه به کوت می رود و از جاده اصلی، حدود ۱۰۰۰ متر، به وسیله راهی که آباد نشده، جدا می شود و پشت از رودخانه، دجله، حدود ۱۵۰ متر دور می شود.

منطقه ام عکیط، امروزه تابع شهر نعمانیه است که از توابع استان واسط می باشد.

تاریخ مقام

برای مقام، تاریخ روشنی ذکر نشده است، جز روایت ابی جواد نعمانی که در کتاب *ریاض العلماء* آمده است. آن جا هم تاریخ روشنی ذکر نشده؛ ولی می توان تاریخ آن را از بحث رجالی برای راوی آن، بدست آورد. ما ابتدا روایت را ذکر می کنیم و سپس از تاریخ مقام بحث خواهیم کرد.

عالم زبردست و دانشمند، آقا میرزا عبدالله اصفهانی (مشهور به افندی) در جلد پنجم کتاب *ریاض العلماء و حیاض الفضلاء* در معرفی شیخ ابی جواد نعمانی می گوید:

ابی جواد نعمانی، از افرادی است که امام زمان علیه السلام را در زمان غیبت کبرا دیده و از آن حضرت روایت کرده است. همچنین در برخی جاها خطی از شیخ زین الدین علی بن حسن بن محمد خازن حائری، شاگرد شهید اول دیدم که نقل کرده ابی جواد نعمانی، مولایمان، امام زمان علیه السلام را دیده و از آن حضرت می پرسد: «ای مولای من! برای شما مقامی در شهر نعمانیه و مقامی در شهر حله است؛ چه هنگام در آن دو مقام هستید؟» حضرت می فرماید: «شب سه شنبه و روز سه شنبه در نعمانیه و روز جمعه و شب جمعه در حله هستیم؛ ولی اهل حله در مقام من، ادب را رعایت نمی کنند. هر کس که وارد مقام من شود و ادب کند، آن گونه که شایسته است و بر من و امامان معصوم علیهم السلام سلام دهد و ۱۲ مرتبه صلوات بر من و ایشان

بفرستد، سپس دو رکعت نماز بخواند و خدا را با این دو مناجات بخواند، هر چه بخواهد، خداوند به او خواهد داد و غفران و مغفرت خود را شامل حالش خواهد کرد».

گفتم: «ای مولای من! آن مناجات و دعا را به من بیاموزید». حضرت فرمود: بگو اللهم قد اخذ التاديب مني حتى مسني الضر و انت ارحم الراحمين و ان كان ما اقترفته من الذنوب استحق به اضعاف ما ادبتني به و انت حلیم ذواناة تعفون كثير حتى يسبق عفوك و رحمتك عذابك.

و سه بار این دعا را تکرار کرد تا آن را یاد گرفتم. از این سخن چند فایده به دست می‌آید که در بحث مقام و تاریخ آن، ما را کمک خواهد کرد.

فایده اول

این حکایت را مرحوم علامه نوری رحمته الله در کتاب *نجم الثاقب و جنة المأوى* آورده و اگر نقل حکایت کتاب *رياض العلماء* نبود، تاریخ مقام بر ما مخفی می‌ماند و آن به سبب مفقود شدن پنج جلد از اصول ده‌گانه کتاب *رياض العلماء* تالیف میرزا عبدالله افندی است که تا سال ۱۰۳۷ ق - چنان که بعضی از علما و تصریح کرده - اند - موجود بوده است. این کتاب، بعدها بر اساس حروف الفبا، در هفت جلد، در سال ۱۴۰۱ ق در شهر قم، به کوشش آقایان سید محمود مرعشی نجفی و سید احمد حسینی به چاپ رسیده؛ ولی این حکایت، در این چاپ موجود نیست و شاید در جلدهایی بوده که از بین رفته است.

فایده دوم

در کتاب‌های رجالی، برای ابی جواد نعمانی معرفی نیافتیم. احتمال دارد ابی جواد نعمانی، همان متکلم عالم والگوی عارفان، یعنی عبدالواحد بن صفی نعمانی، صاحب کتاب *نهج السداد فی شرح الاعتقاد* باشد که در جلد سوم، ص ۲۷۹ از کتاب *رياض العلماء* ذکر شده است؛ زیرا در برخی موارد، در کتاب‌های رجالی، اسم فردی با کنیه ذکر می‌شود و در جای دیگر، با اسم و لقب.

این گفته امیرزا عبدالله افندی این احتمال را تقویت می‌کند:

عصر عبدالواحد بن صفی نعمانی معین نشده است و من گمان می‌کنم این

ابی جواد نعمانی از شاگردان شهید اول یا شاگرد شاگردان او بوده است.

مرحوم آقا بزرگ طهرانی در کتاب *النزیره* می گوید:

من نسخه‌ای از کتاب *نهج السداد* را نزد عباس اقبال در تهران دیدم که در آن، تاریخ ولادت برای علی بن حماد بن ادریس در ۱۵ ماه رمضان سال ۸۳۱ ق ذکر شده بود؛ پس معلوم می‌شود آن نوشته، پیش قبل از این تاریخ، تألیف آن، پیش از تألیف این نسخه بوده است.

این احتمال رد می‌شود؛ زیرا نقل‌کننده این حکایت، زین الدین ابوالحسن علی بن خازن حائری، از شهید اول اجازه داشته و در سال ۷۸۶ ق بوده است؛ ولی تاریخ وفات عبدالواحد بن صفی نعمانی، سال ۷۹۳ ق بوده است و شیخ ابن فهد حلی در سال ۷۹۱ ق از او روایت کرده است. احتمال می‌دهم قبری که اکنون در مقام امام زمان علیه السلام است، برای این شیخ (شیخ عبدالواحد بن صفی نعمانی) باشد؛ زیرا صوفی و صفی از نظر شکل نوشتاری نزدیک به هم هستند و احتمال دارد در نوشتن، تغییری انجام گرفته باشد.

از شناخت تاریخ نقل‌کننده حکایت - که متوفای سال ۷۹۳ ق بوده - دریافتیم که مقام، در قرن هشتم هجری و چه بسا پیش از آن هم بوده است؛ زیرا از پرسش او که: «ای مولای من! برای شما مقامی در نعمانیه و مقامی در حله است؛ شما چه موقع در آن دو مقام هستید؟» معلوم می‌شود این مقام پیش‌تر ساخته شده و بین مردم هم معروف و مشهور بوده است.

فایده سوم

بنابر فرموده امام زمان علیه السلام زیارت این مقام، در شب سه شنبه و روز سه شنبه مستحب است؛ زیرا امام علیه السلام در آن مقام حضور دارد. اگر کسی این سخن را منکر شود، برای او سخن سید ابن طاووس رایج آور می‌شویم که: «امام، غایب نیست؛ لکن او غایب از کسی است که آن فرد، از خدا غایب است».

فایده چهارم

ممکن است از این حکایت، زیارت مخصوص این مقام و مقام دیگر امام در حله را به دست آوریم. عمل به این زیارت و آدابی که ذکر شده، برای استجاب دعا و خواستن نیاز و طلب بخشش از خداوند، مفید است.

این مقام در قرن چهاردهم هجری از خشت و گل بنا شده و مقام و قبه کوچک‌تر از این بود. نام این مقام، در برخی کتاب‌ها ذکر شده بود که می‌توان تاریخ مقام را از آن کتاب‌ها بدست آورد؛ مثل کتاب *نجم ثاقب* و کتاب *جنت الماوی* تالیف علامه نوری (متوفای سال ۱۳۲۰ق) و کتاب *ماضی النجف و حاضرها*، ج ۱، ص ۹۶، تألیف شیخ جعفر محبوبه (متوفای سال ۱۳۷۸ق).

آقای سکر قریشی به نقل از خادم مقام، یعنی سعد محسن به من گفت:

از سید علی یاسری از شاگردان سید محسن حکیم شنیده بود که آن‌جا سنگ ثابتی بوده که نام کسانی که در مقام دفن شده بودند روی آن نوشته شده بود. زمان جنگ جهانی و نیروهای انگلیسی در شهر - که سه‌ماه در پادگان نظامی نزدیک مقام استقرار داشتند - این سنگ را از مقام به سرقت بردند و این کار را یکی از کاپیتان‌های انگلیسی انجام داد.^۱

در قرن پانزدهم هجری از سال ۱۴۱۹ق تجدید بنای ساختمان از سر گرفته شد و هنوز با همکاری برخی مومنان و افراد خیر ادامه دارد. همچنین علامه سید حبیب بن سید سلمان بن سید عبدالرضا، سخنران و عالم شهر نعمانیه - که محل رجوع مردم آن شهر در مسائل دینی و اجتماعی است - همکاری می‌کند. این مقام، چنان‌که گفتیم، از خشت و گل ساخته شده بود و مقام و قبه کوچک‌تر از این بود.

توصیف مقام

پیش از ورود به ساختمان مقام، سمت راست تعدادی قبر وجود دارد که آن قسمت، برای دفن اطفال آن منطقه اختصاص داده شده بود. اکنون مردم را از دفن اجساد در آن جا نهی می‌کنند. سمت چپ، وضوخانه‌ای قرار دارد که همراه ساختمان جدید، ساخته شده است. مساحت کل مقام، حدود ۲۰۰۰ متر مربع است که با آجر بنا شده.

برای مقام، سه در خارجی هست و هنگام ورود به مقام، در صحن خارجی آن، تعدادی درخت سدر و نخل وجود دارد. پشت ساختمان مقام، در طرف راست و چپ،

۱. این حکایت را فردی به نام حیدر که اکنون خادم مقام است، از جد خود، ساجت صخی قریشی - که پیش‌تر خادم مقام بوده - شنیده است.

تعدادی مغازه تجاری وجود دارد که زائران، وسایل مورد نیاز را از آن جا می‌خرند. در سمت جنوب شرقی اسکلت، بنای نیمه تمام یک حسینیه بزرگ قرار دارد.

پیش از ورود به مقام، ایوان بزرگی قرار دارد که برای خادمان قرار داده شده است. سپس از در آهنی وارد مقام می‌شویم که طول آن، دو و عرض آن، سه متر و رنگ آن سبز است و بالای آن در دعای «اللهم کن لولیک ...» نوشته شده است.

هنگام ورود به مقام رواق‌هایی دیده می‌شود که دور تا دور روضه را در بر گرفته است. در طرف شمال، برای ورود به روضه، دری قرار داده شده است و در سمت راست، محرابی قرار دارد که جهت قبله را مشخص می‌کند و با کاشیهای آبی پوشیده شده است. آن جا چند لوح نصب شده است که روی آن‌ها زیارت مخصوص مقام، و روایت ابی جواد نعمانی درباره مقام و همچنین زیارتی از امام زمان علیه السلام نوشته شده است. سمت چپ، دو کتابخانه کوچک و بزرگ قرار دارد که از ساج اصلی ساخته شده‌اند و در آن‌ها تعدادی قرآن و کتاب در علوم مختلف (فقه، سیره معصومان، تاریخ و مانند آنها) وجود دارد.

آن جا لوحی است که بر روی آن، دعای اهل بیت المعمور نوشته شده است. در رواق غربی منبری برای سخنرانی گذاشته شده است. در این رواق، ۲۲ پنجره وجود دارد که بالای صحن خارجی مقام قرار دارد.

سپس به روضه مقام - که مکان اصلی مقام است - داخل می‌شویم. برای این روضه، چهار در برای ورود به مقام و خارج شدن از آن قرار دارد. بالای روضه قبه بزرگی به مساحت هشت متر مربع قرار دارد و در کنار آن، دو مناره که ارتفاع هر یک از آنها سی متر است. رنگ قبه از خارج، سبز و دارای هشت پنجره کوچک است. و عرض روضه، ۴۱۷ متر، و ارتفاع آن، بیست و هفت متر است. در وسط روضه، ضریحی وجود دارد که به محمد بن قاسم بن علی بن عمر اشرف بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام (مشهور به صوفی) نسبت داده شده است.

عرض ضریح، سه متر و ارتفاع آن ۲/۵ متر است که از آلومینیوم ساخته شده است. و بالای ضریح، با شیشه مزین شده و بر آن تعدادی لوح نصب شده که بر روی آنها روایت ابن ابی الجواد نعمانی نوشته شده است. بر روی یکی از لوح‌ها زیارت صاحب قبر و نسب آن نوشته شده است.

در وسط ضریح، قبری است که نیم متر از زمین فاصله دارد و با پارچه سبز

رنگ پوشانده شده و قبر را نورانی کرده است. اکنون در پی بحث از صحت نسبت قبر به سید محمد بن قاسم نیستیم و این، خود احتیاج به بحث جداگانه دارد.

مورد مقام (سندمقام)

از لابه لای تحقیقات و سؤالات برای دسترسی به سند و تاریخ آن کسانی که مرا در این امر کمک کرده‌اند، بر اساس مطالبی که ذکر شد، اسامی آنها را ذکر خواهیم کرد:

۱. شعلان الکیم؛
۲. ساجت الصخی القرشی، تاریخ وفات ۱۹۷۴م و بعد از آن ذریه او؛
۳. خضیر عبد عوفی صعیفری از سال ۱۹۸۵م تا ۲۰۰۰م؛
۴. سعد محسن از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۳م؛
۵. سکر القریشی ۲۰۰۳م تا زمان حاضر که به سبب معلوماتی که به ما داد شکرگزار او هستیم.

آخرین فایده

در این فایده برای کسانی که می‌خواهند درباره نسب صاحب قبر، یعنی سید محمد بن قاسم صوفی و صحت نسبت قبر به وی و عقیده او تحقیق کنند، منابعی معرفی می‌کنیم:

- خیر الدین زرکلی، اعلام، ج ۶، ص ۳۲۴؛
- علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۳۰؛
- تاریخ ابن خلدون، ج ۱، ص ۲۰۰؛
- تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۴۷۱؛
- قاضی نعمانی مغربی، شرح الاخبار، ج ۳، ص ۳۴۵؛
- سید علی بروجردی، طرائف المقال، ج ۲، ص ۲۳۴؛
- شیخ عبدالرسول غفاری، الکلینی و الکافی، ص ۱۳۸؛
- علی بن محمد العلوی، المجدی فی شباب الطالبین، ص ۳۷۱؛
- شیخ مفید، المسائل الجارودیه، (تحقیق شیخ محمد کاظم مدیر شانچی)، ص ۱۱.